

M/S Hans Hedtoft

Skibskatastrofen ved Kap Farvel in memoriam 40 år efter

Af Helge Schultz-Lorentzen

Den 30. januar 1999 er det 40 år siden Den kgl. grønlandske Handels nye flag-skib m/s HANS HEDTOFT forliste ved Kap Farvel efter at have ramt et isfjeld i en hylende snestorm. Alle ombordværende – 55 passagerer og 40 besætningsmedlemmer – druknede i det oprørte hav. En af de største tragedier – ja, vel den største i vort århundrede – havde ramt Grønland og Danmark. Alle i Grønland blev ramt. Alle kendte nogle af de ombordværende, mange havde pårørende, venner eller bekendte med skibet. ...

De dramatiske timer de sidste dage i januar 1959 blev med spænding og frygt fulgt gennem radion overalt i Grønland, hvor det var muligt at høre Godthåb radio.

Hans Hedtoft afgang København på sin jomfrurejse den 7. januar kl. 10 til Julianehåb/Qaqortoq, Godthåb/Nuuk, Holsteinsborg/Sisimiut og Sukkertoppen/Maniitsoq, hvorfra skibet afgang den 26. januar, hvilket var helt efter sejlplanen. Kaptajnen blev imidlertid beordret til også at anløbe Qaqortoq på tilbagereisen for at medtage passagerer. Herfra

afsejlede *Hans Hedtoft* den 29. januar kl. 21.15 grønlandsk tid.

Efter de foreliggende oplysninger var vejret ved afgang fint. Der blæste en sydlig vind styrke 4-5, det var let skyet, god sigt og temperaturen minus 3 grader. Også for Kap Farvel-området forelå ved afsejlingen gode vejrudsigter. Disse slog desværre ikke til, idet vejret i dette område blev dårligt i løbet af den 30. januar.

Ulykken fandt sted i området syd for Kap Farvel den 30. jan. kl. 13.45 grl. tid. altså 16 1/2 time efter at *Hans Hedtoft* havde forladt Qaqortoq. De første nødsignaler blev opfanget af vejrstationen Prins Christians Sund kl. 13.56.

Straks efter udsendelsen af det første nødsignal gik redningsaktionen i gang

Helge Schultz-Lorentzen, født 1926, pensioneret skoleinspektør og sekretariatsleder. Siden 1990 formand for Det grønlandske Selskab. Har udgivet flere artikler om grønlandsk bygningshistorie og skibsfart. Sidst »Et foreløbigt og ufuldstændigt forarbejde til en grønlandsk skibsregistrant«, Tidskriftet Grønland nr. 3, 1998 s. 70 – 101.

Hans Hedtoft ved afrejsen fra København den 7. januar 1959. Nordfoto.

under ledelse af chefen for Grønlands Marinekommando i Grønnedal, kontra-admiral J. Jegstrup og politimester C. F. Simony, der netop på dette tidspunkt befandt sig i Grønnedal.

Den tyske trawler »*Johannes Krüss*«, der lå i nærheden af *Hans Hedtoft*, forsøgte at arbejde sig frem i den oprørte sø til den opgivne position, men nåede desværre ikke rettidigt frem og havde endog radiokontakt med haveristen og radiopejling af skibet.

Også det amerikanske kystbevogtningsskib »*Campbell*« samt hele det amerikanske og canadiske redningsapparat

for området trådte i funktion med adskillige flyvemaskiner.

Vejret forhindrede imidlertid også disse at nå frem.

Kl. 17.33 meddelte *Hans Hedtoft* til Prins Christians Sund: »Vi synker langsomt behøver øjeblikkelig hjælp«, og igen kl. 17.50: »Vi synker nu«. Det aller sidste, der blev hørt fra skibet, var fire pejlestreger, der blev afbrudt ved den femte kl. 18.09.

Eftersøgningen blev i de følgende dage fortsat med uformindsket kraft med deltagelse af et stort antal flyvemaskiner fra den canadiske og amerikanske

redningstjeneste. Det tyske fiskerihjælpe-
skib »Poseidon« og den færøske trawler
»Fiskanes« indgik i eftersøgningen.

Marinekutteren »Teisten« og KGH's
atlantskibe »Umanaq« og »Disko« samt
en lang række af de sydgrønlandske
togtefartøjer og rejsebåde deltog. Et
areal på ca. 7000 kvadratmil, hvilket svarer
til et område større end Kattegat,
blev eftersøgt gennem 7 døgn. Den 6.
februar blev eftersøgningen indstillet og
med dyb sorg måtte man officielt meddele,
at *m/s Hans Hedtoft* måtte anses for
forlist, og at de ombordværende var
omkommet. Ialt 95 mennesker – 55
passagerer og 40 besætningsmedlemmer.

Kaptajnen på *Hans Hedtoft*, Poul Ludvig Rasmussen, der ville være fyldt 58 år
d. 5. febr.1959 var en erfaren skibsfører
i Grønlandssejladserne. Han havde sejlet i
Grønlandsfarten i 30 år, først som for-
hyret styrmand fra 1929, blev fastansat
styrmand i KGH 1935 og sejlede før
krigsårene som sådan i »Sværdfisken«,
»Gertrud Rask« og »Disko«. Blev udnævnt
til overstyrmand 1947 og til
skibsfører 1949. P.L. Rasmussen var fører
af *s/s »Godthaab«* i 1949-50 og derefter
af »Kaskelot«, »Misigssût«, »Disko« og
»Umanaq« inden han fik overdraget tilsynet
med nybygningen *Hans Hedtoft*.

Overstyrmand Helge Bantz havde
sejlet i Grønlandsfarten som styrmand
siden 1952 og blev udnævnt til overstyrmand
i 1957.

Maskinchefen Svend Aage Christensen
blev udnævnt til 1. mester i 1953 og
havde været maskinchef i »Kaskelot«, »Jutho«
og »Misigssût« inden han kom på sin
sidste rejse med *Hans Hedtoft*.

Blandt de 55 passagerer var folketings-
medlem, seminarielærer Augo Lynge
(f.1899) samt landsrådsmedlem og
formand for de sammensluttede fisker-
og fangerforeninger i Grønland Carl
Egede (f.1924) fra Narsaq, der skulle til
møde i KGH's Styrelsesråd. Ombord
var også familier og enkeltpersoner på
vej til ferie i Danmark, privatpersoner,
der havde været på besøg i Grønland,
embedsmænd på tjenesterejse og unge
der skulle på uddannelse i Danmark
o.s.v.

Med sig i dybet tog *Hans Hedtoft* også
en stor og uerstattelig samling af grøn-
landske arkivalier og kirkebøger, der var
sendt til Rigsarkivet i København.

Forud for bygningen af *m/s Hans Hedtoft*
var gået en heftig debat i Folketinget
om det betimelige i, at staten skulle bygge
flere skibe til Grønlandsfarten og derunder
stillede man navnlig spørgsmålstegn ved
om det overhovedet var forsvarligt at besejle
Grønland i vintermånederne med passagerer.
På det tidspunkt var der allerede tegn på,
at passagertransporten til og fra Grønland
i stigende grad ville ske ad luftvejen.
Grønlandsminister Johannes Kjærbo fik
imidtledt sit ønske om et nyt og moderne
udstyret Grønlandsskib opfyldt trods den
megen modstand og de mange advarsler
mod vintersejladserne. Netop folketingsmand
Augo Lynge havde kraftigt advaret mod
vintersejladserne med passagerer. Desuden
havde kaptajnerne i Grønlandsfarten afgivet
en erklæring, hvori der blev advaret. Efter
forliset kom det imidlertid frem, at ministeren
havde udbedt sig en ny erklæring, der bedre
kunne bruges i argu-

Det amerikanske kystbevogtningsfartøj »Campbell« der i høj sø deltog i eftersøgningen efter overlevende. Nordfoto.

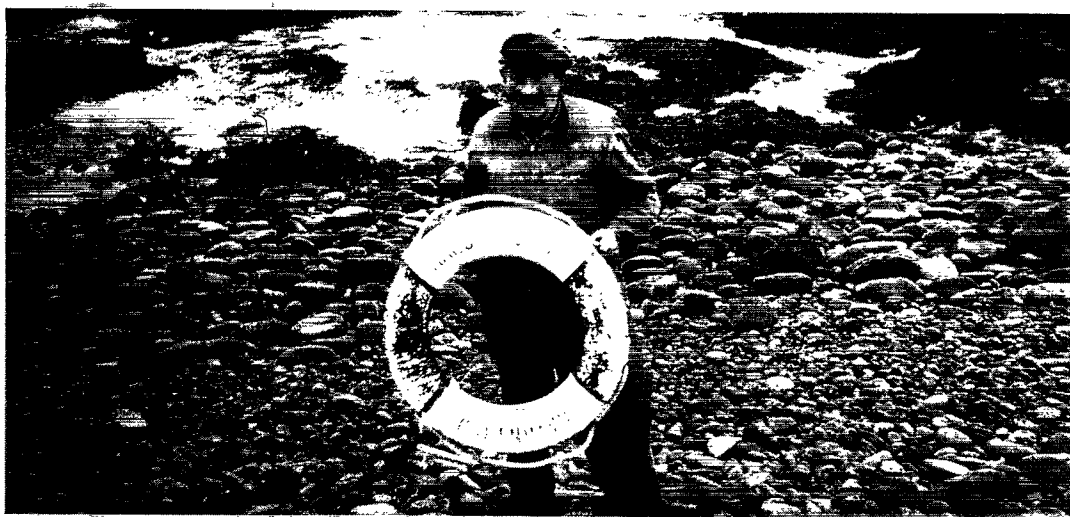
mentationen for bygning af et nyt skib. Johannes Kjærbøl, der imidlertid var blevet afløst som minister for Grønland af Kaj Lindberg i 1957, var i den forbindelse tæt på en rigsretssag.

M/S *Hans Hedtoft* var bygget på Frederikshavns Værft & Flydedog og afleveret til Den kgl. grønl. Handel den 17. dec. 1958 efter at være prøvesejlet og godkendt af søfartsmyndighederne og KGH.

Skibet, der var på 1730 dw, var bygget som et moderne passager- og fragtskib og såvel maskineri og navigationsudstyr var det nyeste og det mest avancerede man på den tid havde. Skibet var overalt mindst 50 % stærkere end andre skibe af samme størrelse, havde dobbelt bund og var forsynet med 7 vandtætte skodder.

Kort tid efter forliset nedsatte grønlandsminister Kaj Lindberg et udvalg med den opgave at foretage en bedømmelse af besejlingen til og fra Grønland samt kystsejladsen i alle årets måneder. Desuden skulle udvalget behandle spørgsmålet om, hvorvidt sikkerheds- og redningstjenesten i Grønland kunne forbedres.

Udvalget, der fik navnet »Udvalget vedrørende besejlingen af Grønland« og havde viceadmiral A.H. Vedel som formand, afgav betænkning den 2. september samme år. I denne peges der bl.a. på de vanskeligheder og risici, der er forbundet med sejladsen på Grønland, særligt i området omkring Kap Farvel i vintermånederne. Udvalget indstiller dog, »at sejlad i alle årets måneder måtte anses for nødvendig, og at den vil

En redningskrans var alt, hvad der blev fundet efter forliset. Den hænger i den gamle kirke i Julianchab. Nordfoto.

være forsvarlig under forudsætning af, at nødvendige foranstaltninger til betryggelse for sejladsen gennemføres.»

Som en forudsætning for at oprette sejladsen i vintermånederne på forsvarlig måde foreslår Udvalget bl.a., at en isrekognoscerings og ismeldetjeneste etableres, at vejrtjenesten snarest udbygges samt endvidere, at der oprettes en eftersøgnings- og redningstjeneste.

Siden forliset har sejlads med passagerer iøvrigt været forbudt i månederne december, januar og februar.

Iscentralen blev oprettet i løbet efteråret 1959 under Meteorologisk Instituts faglige ledelse med hovedsæde i Narsarsuaq, hvor styrmænd fra KGH (senere KNI og RAL) gør tjeneste som isobservatorer under ledelse af en overstyrmand. Disse overflyver regelmæssigt dels havområdet omkring Kap Farvel, og dels farvandet langs Grønlands øst- og vestkyst. På grundlag heraf udsendes kort over isforekomsterne til alle skibe, der har brug for det. Iscentra-

len, der i årenes løb har taget de stadigt mere avancerede tekniske hjælpemidler i brug, har fået en kolossal stor betydning for sejladsen til og fra Grønland.

Ligeledes har eftersøgnings- og søredningstjenesten, såvel den lokale under polimesterens ledelse som den landsdækkende, der koordineres og ledes fra Grønlands Marinekommando i Grønnedal, medvirket til at mange ulykker er blevet undgået.

Den frygtelige tragedie, der fandt sted ved Kap Farvel for 40 år siden vil aldrig blive glemt. Vi får aldrig opklaret, hvad der egentlig gik for sig ombord i *Hans Hedtoft* i de dramatiske timer, hvad besætningen og passagererne gennemgik, tænkte og led. Det eneste håndgribelige minde vi har fra katastrofen er den redningskrans, som lang tid efter skyllede op på en islandsk kyst. Den hænger i den gamle kirke i Qaqortoq, hvor der er opsat en mindetavle med navnene på de omkomne.

Navne på de omkomne ved HANS HEDTOFT katastrofen

Tømrer Christian Bent Bagger
Stationsleder Anders Thybo Berthelsen og søn
Anne Sofie Møller Christensen
Tømrer Carl Adel Christensen
Fru Dorteia Christensen
Fru Idun Christensen
Kæmnerassistent Kamma Christensen
Johanne Danielsen
Landsrådsmedlem Carl Egede
Efterskoleforstander Halfdan Egeskjold
Lærer Ruth Egeskjold
Snedker Poul Villy Ekberg
Arkitekt René Weber Estrup
Lærling Olav Gudjohnsen
Elektriker Bent Chr. Bannebjerg Hansen
Fru Iris Munk Hansen
Tømrer Karl Kristian Frederik Hansen
Fru Ellen Høegh og barn
Fru Kirsten Jensen og barn
Journalist Anders Johansen Kjær
Maskinarbejder Poul Kjær
Kontorleder Edmund Nielsen Lagoni
Overmontør Gunnar Kirk Larsen
Tømrer Knud Erik Larsen
Lærer Anker Faarbæk Lemvig
Assistent Alex Nicolaj List
Folketingsmand Augo Lyng
Maskinarbejder Jørgen Lynnerup
Tømrermester Poul Vilhelm Madsen
Lærling Louis Meyer
Tandlæge Birthe Møller
Rørlægger Karl Hermann Nielsen og
hustru Agathe Nielsen med 2 børn
Læge Sigurd Nielsen
Konduktør Christian Lund Retz Nissen
Snedker Henning Verner Olsen
Telegrafist Lars Chr. Olsen
Jordemoder Marie Olsen
Okonomaassistent Rigmor Olsen
Husassistent Ane Petersen
Tømrer Egon Rasmussen
Arkitekt Preben Saggau
Tømrermester Søren Salling
Civiling. Adalbert Schula
Garantimester Svend Erik Hj. Sandin

Assistent Jørgen Skærbo og
hustru Kirsten Skærbo med barn
Tømrer Richard Sørensen
Stud. polyt. Villy Bernhard Underberg

Besætning

Kaptajn Poul Ludvig Rasmussen
Overstyrmand Helge Martin Bantz
Styrmand Hans Rich. Jacobsen
Styrmand Ulf Kaulbach
Telegrafist Carl Dejligbjerg
Maskinchef Svend Aage Christensen
Maskinmester Holger Sindal Nielsen
Maskinmester Frank W. Rasmussen
Elektriker Andreas V. Jacobsen
Maskinassistent Preben Viggo Poulsen
Maskinassistent Poul Kjærbølling
Maskinassistent Jørgen Bent Poulsen
Bådsmand Berthel Hohlmann
Tømmermand Jørgen Andersen
Matros Oluf C. Thøgersen
Matros Niels J. I. Olesen
Matros Henry L. Larsen
Matros Hans P. Rasmussen
Ungmand Peder K. Thomsen
Dæksdreng Steen Hammer
Motormand Harald Bremer
Motormand Jens Erik Nielsen
Motormand Albert Samø
Læge Poul Erik Bentzen
Hovmester Christian Jepsen
Kok Orla Gerner Jensen
Ungkok Poul Otto Eduard Gartov
Pantrymand Jørgen Henry Lund
Kahytsjomfru Ruth Erna Møller
Kahytsjomfru Ruth Ester Jensen
Kahytsjomfru Grethe Henriksen
Kahytsjomfru Olga Marie Andersen
Kahytsdreng Sten Hansen
Kahytsdreng Torben Luther
Kahytsdreng Bent J. Busborg
Kahytsdreng Holger C. Nielsen
Kahytsdreng Verner P. Christiansen
Koksmath Henning Jensen
Messedreng Gerner Børge Svensson